

مریم ملا هاشمی

مرتضی بختیاروند

هادی عمرانی

ارسلان محمدی

حورا کاتبی

زهرا اسدی

نشستی با چند آموزگار و دبیر

درباره فراز و فرود آموزش مجازی در دوران قرنطینه

((محمدحسین دیزجی))

خودمان دست به کار شدیم

شیوع ویروس کرونا از اوایل اسفند ۱۳۹۸، همه عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران را تحت الشعاع قرار داد. نظام آموزشی یکی از حوزه‌هایی بود که خیلی جدی با چالش روبه‌رو شد. در همین ارتباط، ما در مجله رشد فناوری آموزشی با تنی چند از معلمان و دبیران و دست‌اندرکاران آموزش، در قالب یک نشست مجازی گفت‌وگو کردیم و پرسش‌هایی را با آنان در میان گذاشتیم. ابتدا با شرکت‌کنندگان در این نشست مجازی آشنا بشویم:

« **هادی عمرانی**، کارشناس ارشد علوم تربیتی و معلم علوم دوره ابتدایی، با چهل سال سابقه تدریس، از تهران.

« **حورا کاتبی**، کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی با ۲۳ سال سابقه تدریس در پایه ابتدایی، از تهران.

« **مرتضی بختیاروند**، دانشجوی دکترای تکنولوژی آموزشی، دبیر زبان انگلیسی، با ۲۰ سال سابقه تدریس، از تهران.

« **زهرا اسدی**، فوق‌لیسانس روان‌شناسی تربیتی، دبیر ریاضی با ۱۹ سال تجربه آموزشی، از ورامین.

« **مریم ملاهاشمی**، دانشجوی ارشد تکنولوژی آموزشی، آموزگار پایه اول، با چهار سال سابقه، از قم.

« **ارسلان محمدی**، کارشناس مشاوره و آموزگار دوره ابتدایی در مناطق روستایی استان کرمانشاه، با هشت سال سابقه.

« در دوران کرونا و در قرنطینه بودن دانش‌آموزان، شما از چه روش‌هایی برای ارتباط با بچه‌ها استفاده کردید و از چه شبکه‌ها و برنامه‌هایی بهره بردید؟

« **هادی عمرانی:** از اپلیکیشن بله استفاده کردیم و نرم‌افزار «کمتازیا». با آن فیلم ضبط و ارسال کردیم.

« **حورا کاتبی:** سایت مجتمع آموزشی ما از همان ابتدای کار بسیار فعال بود و آموزگاران فعالیت‌های آموزشی خود را در سامانه مدیریت یادگیری مجتمع پیگیر بودند و هنوز هم هستند. یعنی در تمام تعطیلات بر اثر آلودگی، بارش برف و ... همه همکاران با همین سامانه پیگیر فعالیت‌های آموزشی خود هستند و با دانش‌آموزان در ارتباط‌اند. اما زمانی که دوران قرنطینه طولانی‌تر شد، بعد از تعطیلات عید، از همان اولین روز، دانش‌آموزان با نرم‌افزار «ادوبی کانکت» فعالیت‌های برخط خود را شروع کردند و فعالیت‌ها در کنار همان سامانه مدیریت یادگیری ادامه پیدا کرد. در اردیبهشت‌ماه هم که به برنامه شاد دسترسی پیدا کردیم.

« **مریم ملاهاشمی:** من از ابتدای سال تحصیلی در شبکه‌های اجتماعی با والدین دانش‌آموزانم گروه داشتم و روش‌های تدریس را به‌صورت کامل برای آن‌ها شرح می‌دادم تا آن‌ها در منزل فرزندشان را به‌درستی راهنمایی کنند. در دوران کرونا نیز از همان ابتدا فعالیت خود را در همان گروه و شبکه مجازی ادامه دادم. پس از مدتی، با توجه به بازخوردهای دانش‌آموزانم و سایر دانش‌آموزان و همکارانی که فیلم‌های تدریس را مشاهده کرده بودند، تصمیم گرفتم با ایجاد کانالی در یکی از شبکه‌های اجتماعی، تدریس‌هایم را در اختیار سایر همکاران و دانش‌آموزان هم قرار دهم.

« **مرتضی بختیاروند:** بنده هم مانند بسیاری از همکارانم، از برنامه‌ها و شبکه‌های اجتماعی موجود برای ارتباط با دانش‌آموزانم استفاده می‌کردم. البته تا قبل از راه‌اندازی سامانه شاد از «ادمودو» استفاده می‌کردم که بعد از ابلاغ بخشنامه‌های وزارت نسبت به استفاده‌نکردن از شبکه‌های اجتماعی مثل تلگرام یا واتس‌آپ، به برنامه‌هایی مثل سروش و روبیکا روی آوردم.

« **ارسلان محمدی:** با توجه به تعطیلی مدرسه‌ها در دوران قرنطینه، من سعی کردم از همان ابتدا ارتباط خودم را با دانش‌آموزانم حفظ کنم. از آن‌ها خواستم همگی یک پیام‌رسان اینترنتی مشخص را روی گوشی نصب کنند و برای من پیام بفرستند تا با تشکیل گروه مجازی تدریس خود را ادامه دهم. البته پیام‌رسان شاد که مورد تأیید آموزش و پرورش است، هنوز برای روستا و مدرسه‌های

چندپایه راه‌اندازی نشده است و در صورت راه‌اندازی، فرایند تدریس را به آنجا منتقل خواهیم کرد.

« **آیا تمام شاگردان کلاس شما به این اپلیکیشن‌ها دسترسی داشتند یا خیر؟ برای آن‌هایی که دسترسی نداشتند، چه تدبیری کردید تا با بچه‌ها در ارتباط باشید؟**

« **مرتضی بختیاروند:** چون من در منطقه‌ای بودم که حدود ۹۰ درصد دانش‌آموزانم به این اپلیکیشن‌ها دسترسی داشتند، مشکل خاصی پیش نیامد. فقط برای آن عده از دانش‌آموزان که دسترسی نداشتند، نماینده کلاس را مأمور کردم تا با رعایت اصول بهداشتی و زدن ماسک و پوشیدن دستکش، تکالیف را به آن‌ها برساند.

« **حورا کاتبی:** همه دانش‌آموزان من به این اپلیکیشن دسترسی داشتند، اما چند روز اول به‌طور مسلم تعدادی از آن‌ها با مشکل روبه‌رو شدند. اما از آنجاکه همه فیلم‌های کلاسی ضبط‌شده بود و روی سامانه خود مدرسه قرار داشت، می‌توانستند پیگیر شوند. راه ارتباطی اصلی دانش‌آموزان، همان سامانه مدرسه بود و من برای تسهیل کار، ایمیل خودم را هم به دانش‌آموزانم دادم تا در تمام مدت شبانه‌روز بتوانم راهنمایی‌شان کنم. از طریق شبکه‌های اجتماعی دیگر هم با نماینده اولیا در ارتباط بودیم تا اگر مشکلی پیش آمد رفع کنیم.

« **مریم ملاهاشمی:** بله. والدین همه دانش‌آموزانم به شبکه‌های اجتماعی دسترسی داشتند. فقط والدین یکی از دانش‌آموزانم، به دلیل مشکلات مالی، گوشی هوشمند نداشتند که در همان هفته‌های اول اسفندماه، با کمک چند تا از والدین، یک گوشی برای آن‌ها تهیه کردیم.

« **روش تدریس مجازی شما در این مدت چگونه بود؟**

« **هادی عمرانی:** من با چهارتا کلاس سروکار دارم که همه به پیام‌رسان بله وصل هستند. اگر وصل نبودند، من از راه تلفنی ارتباط می‌گرفتم. البته من از برنامه پاورپوینت استفاده و روی آن صحبت می‌کنم.

« **حورا کاتبی:** مفاهیم تدریس به‌صورت ضبط فیلم‌های کوتاه، فایل‌های صوتی یا به‌صورت عکس مفاهیم ارسال می‌شد.

« **مریم ملاهاشمی:** با توجه به اینکه تفکر دانش‌آموزان ابتدایی و به‌خصوص دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی عینی است و تدریس‌ها باید کاملاً به‌صورت تصویری، ملموس و با استفاده از دست‌ورزی برای آن‌ها صورت گیرد و نیز

تکالیف روی سامانه گذاشته می‌شد.
دانش‌آموزان تکالیف خود را وارد سامانه مدرسه می‌کردند.
هر روز تکالیفشان را ذخیره می‌کردم.
هر کدامشان پوشه مجازی جداگانه‌ای داشتند

جواب را روز بعد به صورت عکس می فرستادند. من هم آن‌ها را بررسی می کردم و باز خورد مناسبی ارائه می دادم؛ گاهی هم با استیکر.

«**زهرا اسدی:** یک مورد از تکالیف که خودم احساس خوبی نسبت به آن داشتم، این بود که برای هر دانش آموز، متناسب با سطحی که در کلاس داشت، سؤال تعیین کردم و یک هفته به او فرصت می دادم تا جواب‌ها را به صورت عکس، با راه‌حل و صدای خودش، برایم ارسال کند. با توجه به صدای دانش آموز و اشاره‌اش به نکات، به میزان یادگیری او در این درس پی می بردم. صدا و عکس را با نام دانش آموز در گروه مجازی کلاس خودشان قرار می دادم تا علاوه بر اینکه هم کلاسی‌ها با استفاده از صدای دوستشان بتوانند اشکالاتشان را برطرف کنند، احساس سازندگی و اعتمادبه‌نفس را هم در شاگردم ایجاد کنم.

«**آموزش مجازی در این مدت در زمینه آموزش و تدریس و رسیدگی به تکالیف دانش آموزان چه خلاقیت‌هایی را در بر داشت؟ در واقع شما از چه تدبیرهایی استفاده کردید تا آموزش شما لطمه نیند؟**

«**ارسلان محمدی:** من برای آموزش از نسخه پی‌دی‌اف کتاب درسی استفاده کردم. با قلم روی آن می نوشتم تا تقریباً همانند فضای کلاس و تخته کلاسی باشد. برای ضبط هم زمان این نوشته‌ها با صدای خودم هم از نرم‌افزاری استفاده کردم. دانش آموزان خیلی از این روش راضی بودند. مثل تدریس در کلاس بود.

«**حورا کاتبی:** برای تولید محتوای آموزشی باید به دنبال راه‌های آن می گشتم. از تولید فیلم‌های آموزشی کوتاه با حجم کم، تا ارائه تکالیف و تصحیح تکالیف با استفاده از ابزارهای روی نرم‌افزارها که بتوانیم بازخوردها را روی آن‌ها ثبت کنیم. روی هم‌رفته همه چیز مجازی شد: قلم مجازی، کاغذ مجازی. برای رسیدن به آنچه انگیزه دانش آموزان را بیشتر کند و خلاقیت آن‌ها را هم بالا ببرد، نیاز بود بیشتر بیاموزم و تجربه کنم؛ اگرچه با این فضای مجازی و برخط بودن‌ها از سال ۸۶ آشنا بودم.

«**اگر دانش آموزان برای فهم بهتر برخی از مباحث درسی به منابع مطالعاتی جدید نیاز داشتند، شما**

با توجه به محدودیت‌های این اپلیکیشن‌ها که در آن‌ها ارتباط دوسویه، تعاملی و هم‌زمان تصویری وجود ندارد، تصمیم گرفتم برای عینی سازی مطالب، کلیپ‌هایی با محیط جذاب برای آموزش آن‌ها تهیه کنم.

در ساخت کلیپ‌ها از شعر، قصه، پویانمایی و تصویرهای جذاب، مطابق با روحیه دانش آموزان استفاده کردم. با توجه به اینکه اکثر دانش آموزان در دوران تعطیلی میل و رغبتی به یادگیری و نوشتن تکالیف نداشتند، با استفاده از این روش انگیزه ایجاد شد تا دانش آموزان همچنان مطابق دوران مدرسه به فعالیت خود ادامه دهند.

«**مرتضی بختیاروند:** بخش‌های تدریس شده را در قالب ویدیوهای کوتاه یا فایل صوتی و همچنین فایل‌های پی‌دی‌اف، از طریق گروه شبکه اجتماعی برای دانش آموزان می فرستادم.

«**ارسلان محمدی:** با توجه به ضعیف بودن اینترنت در روستا، سعی می کردم به صورت متن و نوشتار و عکس تدریس را پی بگیرم. به این صورت که توضیحاتی از مطالب درسی ارائه می کردم و با مثال چند نمونه را حل می کردم. در پایان تکالیفی ارائه می دادم و از آن‌ها می خواستم برای روز بعد انجام دهند.

«**چطور به آنان تکلیف می دادید و چگونه به تکالیف دانش آموزان رسیدگی می کردید؟**

«**حورا کاتبی:** تکالیف روی سامانه گذاشته می شد. دانش آموزان تکالیف خود را وارد سامانه مدرسه می کردند. هرروز تکالیفشان را ذخیره می کردم. هرکدامشان پوشه مجازی جداگانه‌ای داشتند. روز بعد، در کلاس مجازی، تکالیف رفع اشکال می شدند و تصویر تکالیف اصلاح شده دوباره روی سامانه قرار می گرفت.

«**مرتضی بختیاروند:** با توجه به فعالیت‌های درس زبان انگلیسی، از آن‌ها می خواستم تمرین‌ها را انجام دهند. البته باید با خودکار و روی کاغذ می نوشتند و با دست‌خط خود انتهای آن‌ها را امضا می کردند و از روی آن‌ها عکس می گرفتند و می فرستادند. برخی از تمرین‌های درک مطلب را هم باید به صورت شفاهی پاسخ می دادند؛ یعنی صدایشان را ضبط می کردند.

«**ارسلان محمدی:** تکلیف را به صورت عکس برای آن‌ها می فرستادم. آن‌ها آن را به دفتر منتقل می کردند و

والدین یکی از دانش آموزانم، به دلیل مشکلات مالی، گوشی هوشمند نداشتند که در همان هفته‌های اول اسفندماه، با کمک چند تا از والدین، یک گوشی برای آن‌ها تهیه کردیم

چگونه این منابع را در اختیار آنان قرار می‌دادید؟

«**حورا کاتبی:** همیشه سعی می‌کنم منابعی مطالعاتی را به دانش‌آموزانم پیشنهاد کنم که مطمئن باشم می‌توانند در موتورهای جست‌وجو دنبالشان بگردند یا آن‌ها را تهیه کنند. برای درس علوم چند سالی است در به‌کارگیری روش یادگیری معکوس، از سی‌دی‌های آموزشی فیلم‌آموز (فندق) استفاده می‌کنم. امسال اپلیکیشن آن نیز در دسترس بود. همیشه دنبال فیلم‌های آموزشی بیشتر می‌گردم و در سامانه برایشان بارگذاری می‌کنم. محتوای آموزشی خواندنی و صوتی هم در سامانه می‌گذارم. تعدادی از دانش‌آموزانم هستند که اگر کلیپ علمی خوبی را ببینند، با دوستانشان به اشتراک می‌گذارند.»

«**مرتضی بختیاروند:** سعی می‌کردم منابع را با فرمت‌های متفاوت از قبیل پی‌دی‌اف یا ای‌بوک در اختیار آن‌ها قرار دهم و با لینک وب سایت‌های ارائه‌دهنده آن‌ها را در گروه و کانال کلاس قرار بگذارم.»

«**برای اینکه آموزش مجازی با حداقل معایب و حداکثر مزایا قابلیت اجرا داشته باشد، چه پیشنهادهایی دارید؟**»

«**حورا کاتبی:** برای اجرای این سیستم ابتدا باید بستری مناسب ایجاد شود. فراهم بودن وسایل و تجهیزات مناسب این نوع آموزش برای تمامی دانش‌آموزان در اقصا نقاط کشور، در دسترس بودن اینترنت، مناسب بودن سرعت آن، مقرون‌به‌صرفه بودن هزینه‌های اینترنت از اولین‌ها هستند.»

«**مرتضی بختیاروند:** ابتدا آموزش و برگزاری دوره‌های ضمن خدمت این نوع آموزش‌ها برای معلمان و همچنین آموزش دانش‌آموزان و والدین آن‌ها به‌منظور استفاده بهینه از این نوع آموزش، و به‌موازات آن، طراحی و ساخت اپلیکیشن و بستر مناسب برای این نوع آموزش‌ها توسط وزارت آموزش و پرورش و اختصاص بودجه و سرمایه مختص آن.»

«**چه خاطره آموزشی مثبتی در این دوران داشتید که اگر آموزش به‌صورت مجازی نبود، این خاطره هم رقم نمی‌خورد؟**»

«**مرتضی بختیاروند:** یک خاطره جالب این بود که

جشن تولد یکی از دانش‌آموزان را به کمک بچه‌های کلاس در فضای مجازی برگزار کردیم. بچه‌ها آن دانش‌آموز را غافلگیر کردند. همه از قبل هماهنگ کردیم که در خصوصی، در یک ساعت مشخص، پیام بفرستیم و در گروه استیکرهای تبریک بفرستیم. به‌جای کیک هم تصویر کیک فرستادیم.»

«**ارسلان محمدی:** اتفاق جالبی که افتاد، همین دلنگی دانش‌آموزان برای درس و کلاس و مدرسه بود. به‌محض اینکه ارتباط مجازی شروع شد، همه با شور و شوق و به هر وسیله‌ای که شده بود، مشتاق بودند تدریس ادامه یابد. در مواردی هم که خانواده‌ای گوشی نداشتند، با گوشی بستگان و فامیل به من پیام می‌دادند و جویای درس و تکالیف می‌شدند؛ درحالی‌که قبلاً از تکلیف فراری بودند.»

«**تدریس کدامیک از درس‌ها به‌صورت مجازی مشکل‌تر و دشوارتر بود و شما چه راهکاری برای آن پیدا کردید؟**»

«**حورا کاتبی:** به‌نظرم خیلی از درس‌ها وقتی حضوری هستند، تعامل دانش‌آموزان بیشتر نمود می‌کند؛ از درس فارسی گرفته تا علوم و اجتماعی. اما تدریس مجازی بعضی از مفاهیم ریاضی، شاید به دلیل رسم شکل‌ها و انجام دست‌ورزی، کمی سخت‌تر است. برای علوم هم به خاطر انجام آزمایش‌ها با سختی مواجهیم.»

«**مرتضی بختیاروند:** آموزش زبان انگلیسی مبتنی بر چهار مهارت اصلی صحبت کردن (speaking)، شنیدن (listening)، خواندن (reading) و نوشتن (writing) است. آموزش مهارت‌های صحبت کردن و شنیدن و خواندن در چنین محیط‌هایی دشوار نیست، اما آموزش مهارت نوشتن دشوار است. البته در کل آموزش زبان انگلیسی در چنین محیط‌هایی احتمالاً آسان‌تر از درس‌های دیگر است.»

«**ارسلان محمدی:** خوب، قطعاً تدریس ریاضی به دلیل چالش برانگیز بودن و البته علوم، به دلیل اینکه آزمایش‌ها باید به‌صورت ملموس انجام گیرند، سخت‌تر از همه است.»

«**از یکایک همکاران برای حضور در این نشست صمیمانه سپاسگزاریم.**»

برای هر دانش‌آموز،

متناسب با سطحی

که در کلاس داشت،

سؤال تعیین کردم و

یک هفته به او فرصت

می‌دادم تا جواب‌ها

را به‌صورت عکس،

با راه‌حل و صدای

خودش، برایم ارسال

کند. با توجه به صدای

دانش‌آموز و اشاره‌اش

به نکات، به میزان

یادگیری او در این

درس پی‌می‌بردم

